

11. Официальный сайт Ассоциации украинских банков [Электронный ресурс] – Режим доступа : www.Aub.com.ua

12. Официальный сайт государственного комитета статистики [Электронный ресурс] – Режим доступа : www.ukrstat.org.ua

13. Официальный сайт НБУ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.bank.gov.ua/

14. Эксперт. Украинский деловой журнал, раздел статьи [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.expert.ua/articles/>

REFERENCES

Ayvazian, S. A., Bukhshtaber, V. M., and Eniukov, I. S. *Prikladnaia statistika. Klassifikatsiia i snizhenie razmernosti* [Applied Statistics. Classification and reduction of dimension]. Moscow: Finansy i statistika, 1989.

Arskiy, Yu. M., Giliarevskiy, R. S., and Egorov, V. S. *Modeli i metody v ekonomike* [Models and Methods in Economics]. Moscow: VINITI, 1996.

Boks, Dzh., and Dzhenkins, G. *Analiz vremennykh riadov: Prognoz i upravlenie* [Time Series Analysis: Forecast and Control]. Moscow: Mir, 1974.

Bulkyn, S. M. "Modelirovaniye konkurentnoi sredy v bankovskom sektore" [Modeling of the competitive environment in the

banking sector]. *Aktualni problemy nauky i osvity molodi: teoriia, praktyka, suchasni rishennia*. Kharkiv: KhNEU, 2012. 385-387.

Diuran, B., and Odell, P. *Klasternyy analiz* [Cluster analysis]. Moscow: Statistika, 1977.

"Ekspert. Ukrainskiy delovoy zhurnal, razdel stati" [Expert. Ukrainian business magazine section of the article]. <http://www.expert.ua/articles>

Otenko, I. P. *Analiz deiatelnosti kommercheskikh bankov* [Analysis of commercial banks]. Kharkiv: KhGEU, 2001.

Oftsiálny sayt banka AT «Raffayzen Bank Aval». <http://www.avall.ua/about>

Oftsiálny sayt Assotsiatsii ukrainskikh bankov. www.Aub.com.ua

Oftsiálny sayt gosudarstvennogo komiteta statistiki. www.ukrstat.org.ua

Oftsiálny sayt NBU. www.bank.gov.ua/

Vorobev, N. N. *Osnovy teorii igr. Beskoalitsionnye igry* [Fundamentals of the theory of games. Non-cooperative games]. Moscow: Nauka, 1984.

Vilkis, E. Y. *Optimalnost v igrakh i resheniiakh* [Optimality in games and decisions]. Moscow: Nauka, 1990.

Vorobev, N. N. *Teoriia igr dlia ekonomistov-kibernetikov* [Game theory for economists, computer scientists]. Moscow: Nauka, 1985.

УДК 339.92:338.487(477)

ПОБУДОВА ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ВПЛИВУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

ЄМЕЦЬ М. С.

УДК 339.92:338.487(477)

Ємець М. С. Побудова економіко-математичної моделі впливу інтеграційних процесів на розвиток міжнародного туризму в Україні

Сьогодні Україна активно шукає свій особистий шлях у світових інтеграційних процесах, демонструє багатовекторну зовнішньоекономічну політику і здійснює рух у напрямі інтеграції з країнами ЄС і СНД. З огляду на вступ у міжнародні туристичні відносини основним завданням України є отримання якомога більшої частки світових туристичних прибутків. Тому для дослідження впливу інтеграційних процесів на розвиток міжнародного туризму в Україні автором запропоновано таку модель: побудова регресійних рівнянь частки експорту туристичних послуг України для країн СНД і ЄС з метою подальшого порівняльного аналізу. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що фактори інтеграції впливають на розвиток міжнародного туризму, проте доведено, що цей вплив не є однозначним, а в деяких випадках є суперечливим. Визначення напрямів такої взаємозалежності надає можливість будувати ефективну туристичну політику шляхом вибору адаптивних напрямів інтеграції.

Ключові слова: економіко-математична модель, інтеграційні процеси, міжнародний туризм

Табл.: 2. **Формул.:** 1. **Бібл.:** 8.

Ємець Марія Сергіївна – аспірантка, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: mshelkunchik@gmail.com

УДК 339.92:338.487(477)

Ємець М. С. Построение экономико-математической модели влияния интеграционных процессов на развитие туризма в Украине

Сегодня Украина активно ищет свой личный путь в мировых интеграционных процессах, демонстрирует многовекторную внешнеэкономическую политику и осуществляет движение в направлении интеграции со странами ЕС и СНГ. Учитывая вступление в международные туристические отношения, основной задачей Украины является получение как можно большей доли мировых туристических прибытий. Поэтому для исследования влияния интеграционных процессов на развитие туризма в стране автором предложена следующая модель: построение регрессионных уравнений доли экспорта туристических услуг Украины для стран СНГ и ЕС с целью дальнейшего сравнительного анализа. На основе проведенного исследования можно сделать вывод о том, что факторы интеграции влияют на развитие международного туризма, однако доказано, что это влияние не является однозначным, а в некоторых случаях бывает противоречивым. Определение направлений такой взаимозависимости позволяет строить эффективную туристическую политику путем выбора адаптивных направлений интеграции.

Ключевые слова: экономико-математическая модель, интеграционные процессы, международный туризм.

Табл.: 2. **Формул.:** 1. **Библ.:** 8.

Ємець Марія Сергіївна – аспірантка, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: mshelkunchik@gmail.com

UDC 339.92:338.487(477)

Yemets M. S. Building an Economic and Mathematical Model of Influence of Integration Processes Upon Development of Tourism in Ukraine

Today Ukraine actively searches for its own way in the world integration processes, demonstrates a multi-vector foreign economic policy and carries out movement in the direction of integration with the EU and CIS countries. Taking into account establishment of international tourist relations, the main task of Ukraine is getting a bigger share of the world tourist arrivals. That is why, in order to study influence of integration processes upon development of tourism in the country, the author offers the following model: building regression equations of the share of export of tourist services of Ukraine for CIS and EU countries with the aim of the further comparative analysis. The conducted analysis allows making a conclusion that integration factors influence development of international tourism, however it is proved that this influence is not unequivocal and in some cases even inconsistent. Identification of directions of such an inter-dependency allows building an efficient tourist policy by means of selection of adaptive directions of integration.

Key words: economic and mathematical model, integration processes, international tourism.

Tabl.: 2. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 8.

Yemets Mariya S. – Postgraduate Student, V. N. Karazin Kharkiv National University (pl. Svobody, 4, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: mshelkunchik@gmail.com

Сьогодні українські туристичні підприємства та організації знаходяться на початку процесу освоєння різних організаційних форм інтеграційної взаємодії. Світові процеси транснаціоналізації туристичної галузі поки практично не торкнулися України. На внутрішньому туристичному ринку країни можна виявити лише тенденції до централізації. На сучасному етапі Україна здійснює рух у напрямку інтеграції з країнами ЄС і США.

Дослідження впливу інтеграційних процесів на розвиток міжнародного туризму в Україні можна розглядати як елемент загальної системи впливу інтеграції на економіку країни. Для дослідження були взяті дані динаміки в'їзних і виїзних туристичних потоків за географічною структурою (країни США, ЄС, решта світу) за період 2000 – 2012 рр. Для виявлення статичних ефектів торгівлі туристичними послугами (як основної форми міжнародної торгівлі послугами) підрахована частка експорту туристичних послуг України (доля в'їзного туризму) у країни США, ЄС і та інші країни (табл. 1).

економетричних оцінок доводить те, що цей апарат є недостатньо розробленим, особливо в часті торгівлі послугами, зокрема, туристичними.

У дослідженні здійснено спробу побудови регресійних моделей, за допомогою яких можна проаналізувати динаміку індексу регіональної інтеграції торгівлі туристичними послугами (частка експорту) (y) України з країнами США, ЄС та країнами іншого світу залежно від розвитку інтеграційних процесів. Тому як пояснювальні змінні треба розглянути показники інтеграції України і відповідних регіонів (країни США, ЄС, решта світу). Показник інтеграції країни і регіону є комплексною характеристикою, яка має відображати багато факторів інтеграції, і його оцінка є складною задачею через відсутність критеріїв побудови і необхідність кількісного представлення якісних характеристик взаємодії.

Розв'язання задачі дослідження впливу інтеграційних процесів на розвиток міжнародного туризму припускає дослідження не тільки відповідних процесів у туристичній сфері.

Таблиця 1

Частка експорту туристичних послуг України за роками

Регіон	Рік												
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
США	0,68	0,67	0,68	0,67	0,66	0,67	0,61	0,63	0,69	0,71	0,73	0,75	0,78
ЄС	0,3	0,31	0,3	0,31	0,32	0,32	0,34	0,35	0,29	0,25	0,25	0,22	0,15
Інші країни	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,01	0,05	0,02	0,02	0,04	0,02	0,03	0,07

Джерело: розраховано автором за даними <http://www.ukrstat.gov.ua> [6].

Розглянутий показник частки експорту туристичних послуг можна вважати індексом регіональної орієнтації торгівлі туристичними послугами. Його можна підраховувати на основі даних по загальній кількості виїжджаючих в країну, кількості іноземців, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, а також інформації про доходи від експорту (імпорту) туристичних послуг. Однак сам по собі цей показник не є достатньо інформативним. На більшу увагу заслуговує його змінення в коротко- і середньостроковому періодах. Як видно з табл. 1, доля експорту туристичних послуг в країни США зменшувалася за період 2005 – 2008 рр. у діапазоні від 67% до 61%, після чого спостерігалось збільшення цього показника. Водночас (2004 – 2007 рр.) спостерігалось збільшення експорту туристичних послуг в країни ЄС з 31% до 34% з подальшим зменшенням до 25% до 2010 р.

Детальний аналіз ефектів створення і відхилення торгівлі припускає оцінку, якими були б туристичні потоки у відсутність регіональної інтеграції і порівняння їх з існуючими (за умовою, що країна входить в деяку інтеграційну угоду). Тобто рух туристичних потоків у економічному сенсі є також формою торгівлі туристичними ресурсами. За основу в цьому випадку можна взяти підхід, в якому розглядається змінення частки імпорту (експорту) до і після вступу в регіональну угоду або об'єднання. Відхилення існуючої частки від сподіваної пов'язується зі статичними ефектами РТС. Проведення такого аналізу обмежується неповнотою статистичних даних, а також тим фактом, що Україна лише у 2013 р. підписала угоду про асоціативне членство у США.

Наступне дослідження пов'язане з визначенням динамічних ефектів. Для цього був застосований економетричний аналіз. Огляд існуючих підходів до визначення

тичній сфері. З'являється необхідність виходу за рамки цієї сфери для врахування складових регіональної інтеграції, результати якої прямо або опосередковано впливають на інтеграцію в туризмі. Тому в подальшому будемо розрізняти такі пересічні процеси: інтеграцію у сфері туристичних послуг і регіональну інтеграцію.

У процесі вибору показників інтеграції враховувались, у першу чергу, рівень доступності даних для аналізу, а також значущість тих чи інших галузей співробітництва для розвитку міжнародного туризму в країні і світі.

У роботі як пояснювальні змінні розглядалися такі показники, пов'язані з інтеграційними процесами: частка обсягу експорту/імпорту послуг (товарів) в Україну із відповідного регіону у всьому обсягу експорту/імпорту в Україну (x_1/x_2); частка обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну (/із України) із відповідного регіону (x_3/x_4); частка країн регіону, з якими Україна має угоду про безвізовий режим (x_5); різниця між обсягами ВВП на душу населення України і відповідного регіону за роками (x_6); різниця між темпами зростання ВВП на душу населення України і відповідного регіону за роками (x_7); різниця між величинами відсоткових ставок України і відповідного регіону за роками (x_8); частка підприємств готельного типу України, інтегрованих в міжнародні ланцюги з країнами відповідних регіонів, у загальній кількості підприємств готельного типу (x_9); частка номерного фонду готелів (ресторанів) України, які входять до готельних (ресторанних) ланцюгів ЄС, США, решти країн у загальній кількості номерного фонду підприємств України готельного типу (x_{10}); часова змінна (величина тренду) (t), яка вказує на прихильність регіону до туристичного простору України і обумовлена різними факторами.

Важливо підкреслити, що цей вибір обумовлений авторським аналізом, доступністю даних і може бути доповненим багатьма факторами.

У загальному вигляді регресійна модель представлена такими рівняннями:

$$y_i = y(t, i) = a_0 + a_1 \cdot x_1(t, i) + a_2 \cdot x_2(t, i) + a_3 \cdot t + e(t, i), \quad (1)$$

де показники належать до i -го регіону (СНД, ЄС, інші країни світу) у період t .

У табл. 2 наведено результати оцінок багатofакторних регресійних моделей впливу інтеграційних процесів України з країнами СНД, ЄС на розвиток міжнародного туризму в Україні. Отримані результати дозволяють оцінити вплив факторів інтеграції на частку експорту туристичних послуг України для відповідних регіонів, що допомагає проаналізувати структурні здви́ги в розвитку міжнародного туризму в країні та надає можливості вибору найбільш ефективного напрямку управління галуззю.

Відбору пояснювальних змінних також допоміг процес побудови однофакторних моделей, за допомогою яких були виявлені значущі фактори інтеграції.

Більшість рівнянь регресії для частки експорту туристичних послуг України з іншими країнами світу не можна вважати статистично значущими. Цей факт може бути

пов'язаним з тим, що в рамках такого регіону існують великі відмінності у рівнях розвитку національних туристичних ринків, що, у свою чергу, ускладнює вибір пояснювальних змінних, які істотно впливають на досліджуваний показник.

Величина множинного коефіцієнта детермінації у регресіях частки експорту туристичних послуг України для країн СНД не є низькою, але і не дуже високою. Це означає, що у розглянутому періоді всі значущі змінні (частка обсягу експорту послуг в Україну із відповідного регіону у всьому обсягу експорту в Україну (x_1), частка обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну із відповідного регіону (x_3), частка країн СНД, з якими Україна має угоду про безвізовий режим (x_5); різниця між обсягами ВВП на душу населення України і країн СНД) пояснює тільки деяку частку всієї дисперсії частки експорту туристичних послуг в країні СНД, але, тим не менше, є значущими факторами. Коефіцієнти детермінації у регресіях частки експорту туристичних послуг України для країн ЄС мають більш високі значення, особливо в рівнянні, яке містить змінну частки підприємств готельного типу України, інтегрованих в міжнародні ланцюги з країнами ЄС у загальній кількості підприємств готельного типу (x_9). Це свідчить відповідно про більш високу пояснювальну здібність змінних, які виявилися значущими в рівняннях регресії для країн ЄС, ніж

Таблиця 2

Оцінка параметрів регресійних моделей експорту туристичних послуг України для країн СНД, ЄС

Незалежні (пояснювальні) змінні	Залежні (результуючі) змінні: Y							
	СНД	ЄС	СНД	ЄС	СНД	ЄС	СНД	ЄС
x_1	0,555	0,497	0,374	0,285			0,063	
	2,771 ^c	0,426	1,458	0,196			0,322	
x_2			-0,084	1,116	0,064	0,969		-0,801
			-0,134	1,88 ^a	0,076	2,35 ^e		-4,855 ^c
x_3							2,387	
							3,208 ^c	
x_4								
x_5	0,251	-0,147	0,369	-0,294	0,291	-0,279		
	1,997 ^a	-2,72 ^e	2,815 ^e	-3,267 ^c	1,847 ^a	-4,965 ^c		
x_6	0,015	0,001					0,020	
	1,936 ^a	0,124					3,395 ^c	
x_7					-0,08	0,048		-0,90
					-1,062	3,218 ^c		2,556 ^e
x_8								
x_9								35,640
								2,251 ^a
R^2	0,793	0,883	0,476	0,847	0,554	0,937	0,752	0,897
F	5,098 ^e	7,058 ^c	2,728 ^a	11,033 ^c	2,1770,83	25,984 ^d	9,027 ^d	13,108 ^c

Примітка. У клітинах верхнього рядку наведено значення коефіцієнтів регресії при відповідних змінних, нижнього – значення t -статистики.

R^2 – коефіцієнт детермінації;

F – значення коефіцієнта Фішера.

a – значимо на 90% рівні; b – значимо на 95% рівні; c – значимо на 99% рівні; d – значимо на 99,5% рівні.

для країн СНД (до них належать: частка обсягу експорту послуг із України у країни ЄС у всьому обсягу експорту із України (x_2), частка країн ЄС, з якими Україна має угоду про безвізовий режим (x_5); різниця між темпами зростання ВВП на душу населення України і країн ЄС (x_7); частка підприємств готельного типу України, інтегрованих в міжнародні ланцюги з країнами ЄС, у загальній кількості підприємств готельного типу (x_9)).

Із регресійних рівнянь експорту туристичних послуг України для країн СНД, які виявилися надійними, випливає те, що значущими є такі показники: частка обсягу експорту послуг в Україну із СНД (x_1) (при цьому показник частки обсягу імпорту послуг із СНД (x_2) виявився незначущим); частка обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну із країн СНД (x_3); частка країн регіону, з якими Україна має угоду про безвізовий режим (x_5); різниця між обсягами ВВП на душу населення України і СНД (x_6). Змінна частки підприємств готельного типу України, інтегрованих в міжнародні ланцюги з країнами СНД, у загальній кількості підприємств готельного типу (x_9) не розглядалася як фактор моделей для СНД, оскільки процес інтеграції у готельному бізнесі України зі країнами СНД почався лише з 2012 р. Тому кількісний аналіз цього процесу виявляється неприпустимим.

Фактори, які характеризують зближення України з країнами СНД за вибраними показниками (і виявилися значущими), діяли таким чином. У рівнянні, яке містить змінні (x_1 , x_5 , x_7), збільшення частки експорту послуг України в країні СНД на 1 пункт (%) приводить до збільшення частки експорту туристичних послуг України в країні СНД на 0,555. Такий позитивний вплив можна обумовити необхідністю додаткових поїздок для здійснення ділових контактів, що, у свою чергу, може сприяти зростанню інтересу до країни до її історії, новим знайомствам і поїздкам. Змінні частки країн СНД, з якими Україна має угоду про безвізовий режим, і різниці між обсягами ВВП на душу населення України і країн СНД також мають додатну кореляваність, і їх збільшення на 1 пункт приводить до збільшення частки експорту туристичних послуг України в країні СНД на 0,251 і 0,015 відповідно. Отже, показник, пов'язаний з наявністю безвізового режиму, має позитивний вплив на експорт туризму України в країні СНД, тобто робота у напрямку складання угод про безвізовий режим для України зі країнами СНД є важливою. Проте зближення України і СНД за макроекономічними показниками не має позитивного впливу: зменшення різниці між обсягами ВВП на душу населення України і країн СНД на 1 пункт приводить до зменшення частки експорту туристичних послуг України в країні СНД на 0,015. Таке невелике значення не дає підстав робити висновок про негативний вплив цього фактора, однак і не можна стверджувати, що цей фактор треба використовувати для збільшення частки експорту України в країні СНД. Фактор же зближення України і СНД за темпами зростання ВВП на душу населення виявився незначущим на цьому етапі.

Цікаво, що включення змінної частки обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну із країн СНД (x_3) у рівняння регресії разом зі змінними (x_1 , x_5) і (x_1 , x_6) (які виявилися значимими разом в одному рівнянні) привело до незначущості змінної частки експорту послуг України в країні СНД (x_1). Цей факт свідчить про те, що частка прямих іноземних інвестицій в Україну з країн СНД має більшу вагу в досліджуваному процесі, ніж частка експорту послуг в

Україну із відповідного регіону, і збільшення цього показника на 1 пункт приводить до збільшення частки експорту туристичних послуг України на 2,387. Такий результат підтверджує вигідність збільшення частки прямих іноземних інвестицій в Україну з країн СНД, хоча при цьому треба включати механізми запобігання контролю над національними туристичними ресурсами.

Результати оцінок регресійних рівнянь експорту туристичних послуг України для країн ЄС, які виявилися надійними, дозволяють виявити такі значущі пояснювальні змінні: частка обсягу імпорту послуг в Україну із відповідного регіону у всьому обсягу імпорту в Україну (x_2); частка країн регіону, з якими Україна має угоду про безвізовий режим (x_5); різниця між темпами зростання ВВП на душу населення України і країн ЄС (x_7); частка підприємств готельного типу України, інтегрованих в міжнародні ланцюги з країнами ЄС, у загальній кількості підприємств готельного типу (x_9).

У регресійному рівнянні для країн ЄС, яке містить змінні (x_2 , x_5 , x_7) і надійність якого виявилася на найвищому рівні (більш, ніж 99,5%), вплив факторів виявлявся таким чином. Збільшення частки експорту послуг України із країн ЄС на 1 пункт (%) приводить до збільшення частки експорту туристичних послуг України в країні ЄС на 0,969. Тобто фактор торгівельної інтеграції України з країнами ЄС у частині експорту послуг із цього регіону має позитивний вплив на розвиток міжнародного туризму країни в даному напрямку.

Важливо відмітити, що для країн СНД цей фактор виявився незначущим. Фактор зближення України з країнами ЄС за темпами зростання ВВП на душу населення (x_7) також має прямо пропорціональну залежність з результуючою змінною: зменшення значення цього фактора на 1 пункт призводить до зменшення частки експорту туристичних послуг України в країні ЄС на 0,048. Такий результат можна було б вважати як негативний, якщо б зменшення частки експорту туристичних послуг України в ЄС мало б більшу величину. Здобута оцінка коефіцієнта при змінній x_7 має невелике значення, тому не має підстав робити висновок про істотний негативний вплив цієї змінної. Фактор зближення України і країн ЄС за показниками ВВП на душу населення виявився незначущим на цьому етапі. За результатами отриманих оцінок фактор наявності безвізового режиму України з країнами ЄС виявився високо значущим і негативно впливаючим на результуючу змінну: зростання частки безвізового режиму України з країнами ЄС приводить до зменшення частки експорту туристичних послуг України для ЄС на 0,279. Такий результат можна пов'язати як з кризовими явищами у світовій економіці, так і зі вступом до Європейського Союзу країн Східної Європи та їх приєднанням до Шенгенської Угоди. Цей крок пов'язаний не тільки зі спрощенням умов переміщення всередині територій країн, що входять до цієї угоди, але і з посиленням правил перетину їх кордонів з третіми країнами. За значеннями F -критерію Фішера і коефіцієнта детермінації пояснювальні змінні описаної регресії (x_2 , x_5 , x_7) і вся модель в цілому мають високу пояснювальну здібність.

Змінні частки експорту послуг в Україну і різниці ВВП на душу населення України і ЄС виявилися не впливовими, що можна розглядати як наслідок неоднорідності та високої диференціації значень розглянутих показників серед країн регіону.

Серед побудованих регресійних моделей для країн ЄС найбільш значущий вплив на залежну змінну має фактор корпоративної інтеграції в туризмі (x_9): зростання частки підприємств готельного типу України, інтегрованих в міжнародні ланцюги з країнами ЄС, приводить до зростання частки експорту туристичних послуг України в країні ЄС на 35,64. Такий результат є емпіричним підтвердженням попереднього аналізу переваг, які виникають у випадку горизонтальної інтеграції готельних підприємств.

ВИСНОВКИ

Кількісний аналіз впливу інтеграційних процесів на розвиток міжнародного туризму в Україні за допомогою економетричних методів поздовжніх даних за 1998 – 2012 рр. привів до таких висновків:

1. Якщо порівняти оцінки, отримані для країн СНД і ЄС, то єдиним фактором, який виявився значущим в обох випадках, є фактор безвізового режиму (x_5). Проте, для частки експорту туристичних послуг України в країні СНД цей фактор виявився позитивно, а для країн ЄС – негативно впливаючим.

2. Більшість рівнянь регресії для частки експорту туристичних послуг України з іншими країнами світу (які містять вибрані пояснювальні змінні) не можна вважати статистично значущими. Цей факт може бути пов'язаним з тим, що в рамках такого регіону існують великі відмінності у рівнях розвитку національних туристичних ринків, що, у свою чергу, ускладнює вибір пояснювальних змінних, які істотно впливають на досліджуваній показник.

3. Обмеженість статистичної бази не дозволила провести повний аналіз досліджуваного взаємозв'язку із урахуванням усіх факторів, які запропоновані в роботі для виміру інтеграції. Для здобуття такої можливості необхідно удосконалювати статистичний облік.

4. У цілому підтверджена гіпотеза дослідження про впливовість факторів інтеграції на розвиток міжнародного туризму. Проте, доведено, що цей вплив не є однозначним, а в деяких випадках є суперечливим. Визначення напрямів такої взаємозалежності дає можливість будувати ефективну туристичну політику шляхом вибору адаптивних напрямів інтеграції. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Голиков А. П.** Международные экономические термины: словарь-справочник : учебное пособие / А. П. Голиков, П. А. Черномаз. – К. : Центр учебной литературы, 2008. – 376 с.
2. Економічна інтеграція як умова підвищення добробуту у країнах СНД : збірник наукових праць конференції. Частина I, II / За заг. ред. д. е. н., проф. С. О. Якубовського / Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. – 2011. – 86 с.
3. **Сидоров В. И.** Международные торговые контракты и их нормативно-правовое сопровождение: справочник / В. И. Сидоров, В. Н. Дмитриев, А. В. Журавлев. – Х. : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2012. – 588 с.
4. **Філіпенко А. С.** Міжнародні економічні відносини: теорія : підручник / А. С. Філіпенко. – Київ : Либідь, 2008. – 392 с.
5. **Щелкунова М. С. (Ємець М. С.)** Магістерська робота на тему: Міжнародний туризм в структурі світового господарства: аспект інтеграції / М. С. Щелкунова (М. С. Ємець). – Х., 2011.
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrstat.gov.ua
7. Міністерство іноземних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mfa.gov.ua

8. Туристична палата України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tourpalata.org.ua>

REFERENCES

- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. ukrstat.gov.ua
Ekonomichna intehtratsiia iak umova pidvyshchennia dobrobutu u krainakh SND [Economic integration as a condition of welfare in the CIS]. Odesa: ONU, 2011.
- Filipenko, A. S. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny: teoriia* [International Economic Relations: Theory]. Kyiv: Lybid, 2008.
- Golikov, A. P., and Chernomaz, P. A. *Mezhdunarodnye ekonomicheskie terminy: slovar-spravochnik* [International economic terms: Glossary of]. Kyiv: Tsentr uchebnoy literatury, 2008.
- Ministerstvo inozemnykh sprav Ukrainy. mfa.gov.ua.
- Sidorov, V. I., Dmitriev, V. N., and Zhuravlev, A. V. *Mezhdunarodnye torgovye kontrakty i ikh normativno-pravovoe soprovozhdenie* [International trade contracts and their regulatory and legal support]. X.: KhNU, 2012.
- Shchelkunova, M. S. (Yemets, M. S.). "Mizhnarodnyi turizm v strukturі svitovoho hospodarstva: aspekt intehtratsii" [International tourism in the structure of the world economy: the integration aspect]. *Mahisterska robota*, 2011.
- Turystychna palata Ukrainy. <http://tourpalata.org.ua>